

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

MINISTERSTVO PRÁCE
A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

#rodinyvkrajích

Návrh konceptualizace primární prevence *(souhrn z krajů)*

Úvod

Návrh konceptualizaci primární prevence (souhrn z krajů) (dále „Návrh konceptualizace“) vznikl v rámci projektu Ministerstva práce a sociálních věcí (dále „MPSV“) *Koordinace opatření na podporu sladění pracovního a rodinného života na úrovni krajů* (dále „Projekt“), registrační číslo CZ.03.1.51/0.0/0.0/15_009/0006233, který je financován z Evropského sociálního fondu.

Tento Návrh konceptualizace je souhrnem 14 návrhů konceptualizací primární prevence z jednotlivých krajů České republiky. Jednotlivé návrhy braly – při určování oblastí primární prevence – v potaz specifika daného kraje. Tento dokument reflektuje okruhy/oblasti primární prevence ze všech krajů, jež byly navrženy odborníky z řad jednotlivých krajských odborných platforem Projektu, a přináší tak ucelený přehled o důležitých a potřebných tématech primární prevence v krajích, na které by bylo vhodné zaměřit nejen pozornost, ale i finanční prostředky.

Okruhy primární prevence, vymezené v tomto dokumentu, byly členy regionálních platforem vyhodnoceny jako zásadní zejména pro zlepšení kvality života rodin v České republice.

1. Obecné vymezení primární prevence

Primární prevenci můžeme chápat jako soubor intervencí, jejichž cílem je předejít šíření rizikového chování a situací. Primární prevencí pro rodiny s dětmi jsou míněny služby a programy, které nespádají do kategorie sociálních služeb, registrovaných dle Zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, a nesouvisí s výkonem sociálně právní ochrany dětí. Při plánování a realizaci efektivních programů primární prevence má zásadní význam zejména znalost rizikových a protektivních faktorů.¹ Důležité je také myslet a reagovat na aktuální společenskou situaci, poskytovat informace o nových přístupech a reflektovat současné výzkumy.

2. Vymezení primární prevence v rámci krajů

Z pohledu odborníků z řad členů regionálních platforem bylo v jednotlivých krajích stanoveno několik základních okruhů/témat primární prevence, jež zohledňují vždy specifika daného kraje. Mnohé okruhy primární prevence a na ně zaměřené aktivity se překrývají vzhledem k tomu, že samotná oblast primární prevence je tématem průřezovým, a jako taková se prolíná všemi etapami života rodin. V návrzích konceptualizací jednotlivých krajů bylo identifikováno sedm nejzásadnějších – nejčastěji se opakujících – okruhů či témat primární prevence, na něž by bylo vhodné se zaměřit.

Jedná se o podporu:

- neformálně pečujících,
- sladování osobního, rodinného a pracovního života,
- mezigeneračních vztahů a komunitního života,
- soudržnosti rodiny a rozvoje rodičovských kompetencí (včetně rodin s dětmi se specifickými potřebami),
- partnerství (včetně rozvoje partnerských kompetencí) a podporu rovnosti mezi partnery,
- občanské angažovanosti a dobrovolnictví,
- spolupráce školy a rodiny.

---

¹ Stav české rodiny, co ji chrání a ohrožuje, 2016. Dostupné z:

<https://www.nadacesirius.cz/soubory/zaverecne-zpravy/Zaverecna-zprava-z-vyzkumu-primarni-prevence-ohrozeni-rodiny.pdf>.

Jednotlivé oblasti budou v níže uvedených podkapitolách více popsány, ve 3. kapitole jsou u jednotlivých oblastí uvedeny konkrétní příklady aktivit.

2.1 Podpora neformálně pečujících

K tomu, aby se rodiny mohly v dostatečné míře podílet na péči o své závislé členy (nejen seniory, ale také děti a dospělé se zdravotním znevýhodněním) je nezbytné poskytnout rodinám efektivní pomoc.

Z toho vyplývá důležitost dostatečných kapacit terénních zdravotních i sociálních služeb (např. odlehčovací služby, sociálně aktivizační služby či raná péče) a nutnost nabídnout těmto rodinám pomoc při koordinaci péče o závislého člena rodiny. Důležité je také vytvářet hustou síť ambulantních služeb, která ulehčí rodinám v péči o jejich blízké. Podpora neformálně pečujících může být realizována i ze strany zaměstnavatelů ve formě dostatečné nabídky flexibilních forem práce. Nemělo by se zapomínat také na ocenění zaměstnavatelů, kteří jsou k neformálně pečujícím vstřícní. Příkladem ocenění, do nichž je možné nominovat neformální pečující a zaměstnavatele, je soutěž Ministerstva práce a sociálních věcí ČR „Neformální pečující roku“ a „Zaměstnavatel přátelský neformálním pečujícím“.

Z návrhů konceptualizací primární prevence v jednotlivých krajích, vztahujících se k neformálně pečujícím, také vyplývá důležitost předcházení syndromu vyhoření a ocenění neplacené práce.

2.2 Podpora sladování osobního, rodinného a pracovního života

Podporou slučitelnosti osobního, rodinného a pracovního života posilujeme vyvážené zohledňování nejlepšího zájmu dítěte, realizaci plnohodnotného rodičovství a zároveň zohledňujeme zájem rodičů profesně se uplatnit a finančně stabilizovat.² Podporou sladování osobního, rodinného a pracovního života tak dochází i k podpoře ekonomické stability rodiny. Mezi nejčastěji zmiňované preventivní aktivity přispívající k podpoře sladování patří především důraz na dostatečnou informovanost nejen zaměstnavatelů a zaměstnanců (o možnostech nastavení sladování osobního, rodinného a pracovního života), ocenění zaměstnavatelů, kteří sladování různými nástroji podporují, ale také propagování a sdílení dobré praxe a aktivní spolupráce klíčových aktérů v oblasti slučitelnosti osobního a rodinného života.

---

² MPSV. Zpráva o rodině 2020. [online]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Zpr%C3%A1va+o+rodin%C4%9B+2020.pdf/c3bdc63d-9c95-497d-bded-6a15e9890abd>

2.3 Podpora mezigeneračních vztahů a komunitního života

Podpora mezigeneračních vztahů a komunitního života je důležitá pro posilování vzájemného respektu a vnímání odlišných potřeb členů rodiny s cílem zlepšit kvalitu života rodin na místní úrovni. Podporu mezigeneračních vztahů a komunitního života lze podpořit celou škálou aktivit od poradenství a vzdělávání členů rodiny například formou workshopů či seminářů, přes osvětové aktivity (kampaně, letáky), až po podporu vzniku a rozvoje komunitních (mateřských, rodinných) center, jež podporují komunitní a mezigenerační vztahy prostřednictvím různých aktivit zaměřených na celé rodiny.

2.4 Podpora soudružnosti rodiny a rozvoje rodičovských kompetencí (včetně rodin se specifickými potřebami)

Za harmonickou či „zdravou“ rodinu lze považovat takovou rodinu, v níž se rodič dokáže podřídit potřebám dítěte, protože je za ně odpovědný, a kde podobně odpovědný vztah k sobě mají i dospělí členové rodiny (nejen matka a otec, ale i rodiče a prarodiče aj.). Ve smyslu právním můžeme hovořit o tzv. rodičovské odpovědnosti (viz občanský zákoník).

Podporou funkční „zdravé“ rodiny můžeme předcházet případným problémům a konfliktům v rodině, které mohou vést k ohrožení její funkčnosti. Prevence zaměřená na soudružnost rodiny jde ruku v ruce s podporou rodičovských kompetencí, podporou rodičů a partnerů v komunikaci, která může přispět k řešení partnerských a rodičovských krizí, podporou rodiny ve finanční soběstačnosti, zdravém životním stylu i mezigenerační soudružnosti. Tato podpora může mít podobu osvětových aktivit, konzultací, poradenských aktivit atd.

2.5 Podpora partnerství, rozvoj partnerských kompetencí a podpora rovnosti mezi partnery

Podpora partnerství, rozvoj partnerských kompetencí a podpora rovnosti je důležitou součástí prevence v oblastech zaměřených na komunikaci a vztah partnerů či rodičů plánujících založení rodiny. Preventivními aktivitami mohou být vzdělávací aktivity a programy pro partnery, osvětové aktivity a informační činnost a podpora organizací, jež se zabývají prevencí v oblasti partnerství.

2.6 Podpora občanské angažovanosti a dobrovolnictví

Cílem je zapojení obyvatel obcí a měst do komunitního života a posílení přirozených vazeb rodin k lidem a místu, kde žijí. V oblasti dobrovolnictví je důležitá zejména podpora vědomí o tom, že dobrovolnictví může být součástí běžného života a životního stylu všech generací. Aktivity zaměřené na podporu dobrovolnictví a podporu občanské angažovanosti mohou být

realizovány formou poradenství a vzdělávání pracovníků a dobrovolníků, kurzy či semináře, osvětovými kampaněmi na podporu dobrovolnictví, kulatými stoly apod.

V neposlední řadě je důležité zaměřit se také na podporu informovanosti, poradenství a osvětových aktivit, a to v rámci všech výše uvedených oblastí primární prevence.

2.7 Podpora spolupráce školy a rodiny

Podporou spolupráce školy a rodiny dochází k systematictější komunikaci mezi rodinou a školským zařízením, která přispívá k efektivnějšímu vzdělávání žáků i rodičů. Aktivity mohou být zaměřené na zvyšování finanční gramotnosti dětí, lepší informovanost rodičů ohledně výhod a rizik online prostředí a podporu mediální gramotnosti apod.

3. Příklady konkrétních aktivit u jednotlivých témat a okruhů primární prevence

Témata a okruhy primární prevence	Aktivity
<p>1. Podpora neformálně pečujících</p>	<ul style="list-style-type: none"> - dostatečná nabídka flexibilních forem práce - ocenění/ zvýhodnění zaměstnavatelů - vsříčných neformálně pečujícím - osvěta prevence syndromu vyhoření - „vouchery“ na rekondiční služby pro pečující - respitní péče pro pečované - webové stránky zaměřené na sendvičovou generaci - kurzy na podporu vztahových kompetencí - osvětové aktivity - poradenství - podpora neformálního setkávání rodin - svépomocné skupiny - volnočasové aktivity - coworking: <ul style="list-style-type: none"> - podpora programů rané péče - podpora programů zaměřených na pomoc rodičů pečujících o zdravotně postižené děti - podpora pečujících rodičů – seniorů - podpora dostupného a stabilního bydlení pro rodiny, institutu startovacích bytů
<p>2. Podpora sladování osobního, rodinného a pracovního života</p>	<p>Aktivity zaměřené na prevenci rizikových jevů na straně:</p> <p>a) <u>zaměstnavatelů</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenění zaměstnavatelů, soutěže, audity - poradenství pro zaměstnavatele i zaměstnance v oblasti dobrovolnictví, podpora neformálně pečujících - osvětové aktivity (např. age management, atd.) - předávání příkladů dobré praxe - zvyšování dostupnosti zařízení péče o děti (např. dětské skupiny) - zohlednění digitalizace <p>b) <u>rodičů a neformálně pečujících</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> - podpora celoživotního vzdělávání - poradenství - podpora neformálního setkávání rodičů na MD/RD - podpora komunikačních dovedností rodičů - coworking - flexibilní formy práce
	<ul style="list-style-type: none"> - volnočasové aktivity (zaměřené na mezigenerační setkávání) - poradenství (zaměřené např. na oblast mezigenerační komunikace a spolupráce) - svépomocné skupiny

<p>3. Podpora mezigeneračních vztahů a komunitního života</p>	<ul style="list-style-type: none"> - kulaté stoly a workshopy (zaměřené na mezigenerační komunikaci, porozumění, spolupráci apod.) - osvětové aktivity (např. manuál mezigenerační spolupráce apod.) - analýzy: např. dostupnost komunitních aktivit - propagace komunitních akcí a posílení komunitního života - podpora mezigeneračního dialogu - prevence sociálního vyloučení seniorů - podpora dobrovolnictví (např. programy tzv. náhradních babiček / dědečků) - podpora center či jiných subjektů založených na budování komunitního života a mezigenerační spolupráci - podpora mezikulturního dialogu a začlenění rodin cizinců – podpora svépomocných skupin - podpora rodinných konferencí - Audit familyfriendlycommunity - podpora sendvičové generace a neformálně pečujících
<p>4. Podpora soudružnosti rodiny a rozvoje rodičovských kompetencí</p>	<ul style="list-style-type: none"> - podpora hodnoty rodiny - podpora partnerských, rodičovských kompetencí a kompetencí v rodinných vztazích - podpora partnerského a rodinného poradenství - podpora osvětových aktivit (předporodní kurzy, laktační poradenství, kurzy výchovy dětí) a materiálů (o výchově, rodičovství apod.) - podpora volnočasových aktivit zaměřených na posílení soudržnosti rodiny, posílení rodičovských kompetencí a mezigeneračních vztahů - podpora programů a kurzů příprav na manželství a rodičovství (např. kurzy školy partnerství, kurzy přirozeného plánování rodičovství, podporu podpůrných programů pro začínající rodiče – Kurz efektivního rodičovství – KER, Cesta efektivní komunikace – CEK, Respektovat a být respektován, manželské večery apod.) - analýza služeb pro ohrožené rodiny a rodiny se zvláštními potřebami včetně jejich územního rozmístění - podpora institutu náhradní rodinné péče a pěstounství - podpora institutu asistovaných kontaktů - podpora samospráv v oblasti aktivit směřujících k podpoře rodičovských kompetencí - podpora svépomocných skupin a setkávání osob s totožnými specifickými potřebami a stejně tak podpora organizací, které s těmito skupinami osob pracují - podpora sólo rodičů a neúplných rodin formou svépomocných skupin a dalších aktivit

<p>5. Podpora partnerství, rozvoj partnerských kompetencí a podpora rovnosti mezi partnery</p>	<ul style="list-style-type: none"> - vzdělávání rodičů (workshopy, semináře, tréninkové aktivity) - volnočasové aktivity - poradenství - svépomocné skupiny - kulaté stoly - osvětové aktivity - dovednosti spojené s navazováním vztahů - kompetence spojené s udržováním dlouhodobých vztahů a řešením vztahových problémů - vyrovnávání se se změnami v rodině (např. partnerství po narození dítěte nebo po odchodu dospělého dítěte, rodičovství po rozvodu/rozchodu) - podpora aktivit zaměřených na přípravu na partnerství, manželství - zavedení institutu „odlehčovacích“ služeb mimo soc. služby (i pro pěstouny) - podpora otců v oblasti jejich otcovských a partnerských kompetencí - podpora bezplatného manželského poradenství, párových terapií, mediací... - podpora samospráv k realizaci a podpoře aktivit zaměřených na posílení partnerství a vztahů mezi partnery a manželi
<p>6. Podpora občanské angažovanosti a dobrovolnictví</p>	<ul style="list-style-type: none"> - navýšení finanční i nefinanční podpory komunitních center - podpora oceňování dobrovolnictví - podpora propagace dobrovolnictví - podpora dobrovolnictví vztahující se na všechny generace - ocenění a osvěta (dobrovolnictví jako součást života, životního stylu i práce) - semináře, přednášky, besedy - sousedské vztahy v rámci komunit - osvětové aktivity a poradenství - podpora komunitního života vztahující se na všechny generace - svépomocné skupiny - volnočasové aktivity - kulaté stoly - analýzy (např. dostupnost komunitních aktivit) - podpora činnosti středisek volného času
<p>7. Podpora spolupráce školy a rodiny</p>	<ul style="list-style-type: none"> - podpora vzdělávání rodičů - aktivní přístup ke zvyšování finanční gramotnosti dětí již od mladšího školního věku - analýza rizik související s po-covidovou dobou - podpora dobrovolnictví - poradenství pro rodiče - podpora rodinných konferencí (např. <u>Rodinné konference – Právo na dětství</u> (pravonadetstvi.cz apod.))

Závěr

Snaha předejít rizikovému chování a rizikovým situacím bylo odborníky z řad regionálních platforem Projektu dlouhodobě vyhodnocováno jako zásadní téma pro zkvalitnění života rodin v krajích. Téma primární prevence nabývá na aktuálnosti zejména v dnešní době, která může rodinám přinášet celou řadu úskalí. Snaha předcházet problémům v podobě rozpadu rodin a nefungujících vztahů vede nejen k prospěchu konkrétních jedinců, ale přispěje ke stabilitě celé společnosti.

Tento Návrh konceptualizace předkládá nejzásadnější okruhy a témata primární prevence a rovněž popisuje ty aktivity, na něž je dobré se zaměřit, a ve výsledku tak přispět nejen k lepšímu životu rodin, ale i ke zdravější a stabilnější společnosti v České republice.

Použité zdroje a literatura

MPSV. Zpráva o rodině 2020. [online]. Dostupné z:
<https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Zpr%C3%A1va+o+rodin%C4%9B+2020.pdf/c3bdc63d-9c95-497d-bded-6a15e9890abd>.

VÚPSV. Stav české rodiny, co ji chrání a ohrožuje“. [online]. Dostupné z:
<https://www.nadacesirius.cz/soubory/zaverecne-zpravy/>.

Zákon č. 108/2006 sb. Zákon o sociálních službách. Dostupný z: [108/2006 Sb. Zákon o sociálních službách \(zakonyprolidi.cz\)](#).